

Miðvikudaginn 9. desember 1974.

Nr. 144/1973: Íslenska Útflutningsmiðstöðin h/f
(Óttar Yngvason hrl.)

gegn

H/f Eimskipafélagi Íslands
(Guðmundur Pétursson hrl.).

Dó m e n d u r:

**hæstaréttardómarnir Benedikt Sigurjónsson, Ármann Snæ-
varr, Björn Sveinbjörnsson, Einar Arnalds og Logi Einarsson.**

Farmgjald. Verðlagsákvæði.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 11. október 1973, að fengnu áfrýjunarleyfi 26. september s. á. Hann krefst þess, að stefnda verði dæmt að greiða sér „kr. 76.028.00 með 7% ársvöxtum af kr. 5.372.00 frá 27/1 1972 til 29/2 1972, af kr. 26.198.00 frá þeim degi til 16/3 1972, af kr. 33.812.00 frá þeim degi til 6/4 1972, af kr. 41.088.00 frá þeim degi til 20/4 1972, af kr. 51.071.00 frá þeim degi til 3/5 1972, af kr. 63.930.00 frá þeim degi til 24/5 1972 og af kr. 76.028.00 frá þeim degi til 16/5 1973 og 9% ársvexti af kr. 76.028 frá þeim degi til greiðsludags“. Þá krefst hann málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst staðfestingar héraðsdóms og málskostnaðar fyrir Hæstarétti.

Hér fyrir dómi er aðild áfrýjanda að máli þessu eigi ve-fengd.

Samkvæmt vottorði verðlagsstjóra frá 28. nóvember 1974 hefur eigi tíðkast að birta almenningi verðlagsákvæðanir slíkar sem þær, er greinir í máli þessu.

Þegar virtur er aðdragandi að ákvörðun verðlagsnefndar 28. janúar 1972 og staðfesting ríkisstjórnar á henni 1. febrúar s. á., þykir sýnt, að verðlagsákvæðanir þær, er mál þetta varðar, tóku m. a. til farmgjalda fyrir flutning af hálfu áfrýjanda með skipum stefnda. Með þessari athugasemd ber að staðfesta hinn áfrýjaða dóm.

Rétt þykir, að málskostnaður fyrir Hæstarétti falli niður.

D ó m s o r ð :

Hinn áfrýjaði dómur á að vera óraskaður.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Dómur sjó- og verslunardóms Reykjavíkur 6. júní 1973.

Mál þetta, sem dómtekið var að loknum munnlegum málflutningi 18. maí s.l., höfðaði Hörður Einarsson hæstaréttarlögmaður, Reykjavík, f. h. Íslensks Útflutnings h/f, Eiríksgötu 19, Reykjavík, fyrir sjó- og verslunardómi Reykjavíkur með stefnu, birtri 8. júní 1972, gegn H/f Eimskipafélagi Íslands, Pósthússtræti 2, Reykjavík, til greiðslu á kr. 76.028.00 með 7% ársvöxtum af kr. 5.372.00 frá 27. janúar 1972 til 29. febrúar 1972, af kr. 26.198.00 frá þeim degi til 16. mars 1972, af kr. 33.812.00 frá þeim degi til 6. apríl 1972, af kr. 41.088.00 frá þeim degi til 20. apríl 1972, af kr. 51.071.00 frá þeim degi til 3. maí 1972, af kr. 63.930.00 frá þeim degi til 24. maí 1972 og af kr. 76.028.00 frá þeim degi til greiðsludags auk málskostnaðar samkvæmt aukatekjulögum og gjaldskrá L. M. F. Í.

Stefndi hefur krafist sýknu af öllum kröfum stefnanda og að stefnandi verði dæmdur til greiðslu verulegs málskostnaðar að mati réttarins.

Málið var þingfest 16. júní 1972. Lögmaður stefnda fékk fresti til þess að skila greinargerð til 15. september 1972, en þá var málinu frestað um óákveðinn tíma. Formaður dómsins fékk málið til meðferðar í janúar 1973. Tók hann málið fyrst fyrir 5. mars s.l. Þann dag lagði lögmaður stefnanda fram dskj. nr. 25 og 26 og óskaði eftir því í samræmi við dskj. nr. 25, að heiti málsins yrði breytt í Íslenska Útflutningsmiðstöðin h/f gegn H/f Eimskipafélagi Íslands. Síðan var málinu frestað til gagnaöflunar til 13. apríl 1973 og svo aftur til 18. maí s.l., en þá lýstu lögmenn aðilja yfir, að gagnaöflun væri lokið, og fór síðan fram munnlegur málflutningur.

Leitað hefur verið um sáttir í máli þessu, en án árangurs.

Stefnandi lýsir málavöxtum á þá leið, að undanfarna mánuði hafi stefnandi flutt út nokkurt magn af frystri rækju. Hafi þessi útflutningur farið með skipum stefnda til Kaupmannahafnar og Lysekil.

Fram yfir miðjan janúarmánuð 1972 hafi verið krafist í flutningsgjald með m/s Gullfossi frá Reykjavík til Kaupmannahafnar og Lysekil fyrir hvert tonn af frystri rækju 60 Bandaríkjadollara

á genginu kr. 88.30 pr. dollar, eða íslenskar kr. 5.298.00 fyrir hvert tonn.

Frá 27. janúar 1972 hafi stefndi hins vegar krafist í flutningsgjald fyrir sama vörumagn á sömu flutningaleiðum 30 sterlingspunda, fyrst á genginu kr. 225.00 pr. sterlingspund, um skeið á genginu kr. 230.00 pr. sterlingspund, en síðar á genginu kr. 233.00 pr. sterlingspund. Samkvæmt þessu hafi stefndi hækkað flutningsgjaldið fyrst upp í íslenskar kr. 6.750.00 og íslenskar kr. 6.900.00 fyrir hvert tonn og síðar í íslenskar kr. 6.990.00 fyrir hvert tonn.

Framangreindar hækkanir telur stefnandi ólöglegar. Telur stefnandi rétt flutningsgjald vera 60 Bandaríkjadóllarar á genginu kr. 88.30 pr. dollar, eða íslenskar kr. 5.298.00 fyrir hvert tonn.

Mál þetta er höfðað til þess að endurkrefja úr hendi stefnda oftekið flutningsgjald sem hér segir:

„Reikn.

dags.	Magn.	Greitt stefnda.	Átti að greiða.	Oftekið.
27/1 1972	3.7 tn.	kr. 24.975.00	kr. 19.603.00	5.372.00
29/2 1972	3.3 —	— 22.770.00	— 17.483.00	5.287.00
29/2 1972	9.7 —	— 66.930.00	— 51.391.00	15.539.00
16/3 1972	4.5 —	— 31.455.00	— 23.841.00	7.614.00
6/4 1972	4.3 —	— 30.057.00	— 22.781.00	7.276.00
20/4 1972	5.9 —	— 41.241.00	— 31.258.00	9.983.00
3/5 1972	7.6 —	— 53.124.00	— 40.265.00	12.859.00
24/5 1972	7.15 —	— 49.979.00	— 37.881.00	12.098.00“

Stefnandi rökstyður kröfu sína með því, að umrædd flutningsgjaldahækkun sé ólögmæt. Lögum samkvæmt megi ekki hækka verðlag á vörum og seldri þjónustu frá því, sem var 1. nóvember 1970, nema með samþykki verðlagsyfirvalda og sérstöku leyfi ríkisstjórnarinnar að auki, sbr. 1. gr. laga nr. 94/1970, en samkvæmt 8. gr. sömu laga skyldu þau gilda til 31. ágúst 1971, sbr. og 5. gr. bráðabirgðalaga nr. 77/1971, er m. a. framlengdi gildistíma nefndrar 1. gr. laga nr. 94/1970 til 31. desember 1971, en þá var ákvæðið leyst af hólmi af ákvæði sama efnis í 2. gr. laga nr. 94/1971, sem samkvæmt 3. gr. sömu laga öðlist gildi 1. janúar 1972 og gildi til 31. desember 1972. Með því að samþykki réttra aðilja (verðlagsyfirvalda og ríkisstjórnar) hafi ekki verið fengið til þeirrar hækkunar á þjónustu stefnda, sem mál þetta snúist um, sé hækkunin ólögmæt og oftekið flutningsgjald endurkræft.

Stefndi hafi talið umrædda flutningsgjaldahækkun heimila samkvæmt samningi um hækkun flutningsgjalda milli stefnda

og Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna frá því í janúar 1972, enda hafi verðlagsnefnd fallist á hækkunina. Verðlagsnefnd muni að vísu hafa samþykkt að láta samning stefnda og Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna „óátalinn“, en það hafi enga þýðingu í þessu máli af eftirgreindum ástæðum:

1. Ríkisstjórnin hafi ekki samþykkt hækkanirnar. Séu þær því ólöglegar og óskuldbindandi, jafnvel fyrir Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna.
2. Stefnandi sé ekki aðili að Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna og því ekki bundinn af neinum samningum, sem þau samtök geri.

Við munnlegan málflutning var því haldið fram af hálfu stefnanda, að staðfesting yfirvalda á verðhækkun á flutningsgjöldum hafi eingöngu náð til samnings á milli stefnda og Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna um flutningsgjöld.

Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna sé ekki stór aðili að útflutningi á rækju. Þess vegna sé ekki sanngjarnt, að samningur á milli Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna og stefnda bindi aðra rækju-útflytjendur. En með samningi þessum hafi Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna tryggt sér hagkvæmari samninga um önnur flutningsgjöld.

Engin ástæða sé til að undanskilja flutningsgjöld stefnda almennum verðlagsákvæðum.

Af hálfu stefnda er tekið fram, að stefndi hafi um mörg ár haft sérstaka samninga við Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna. Í samningunum hafi stefndi tekið að sér að flytja allar frystar sjávarafurðir fyrir Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna gegn ákveðnu flutningsgjaldi. Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna sé, sem kunnugt er, stærsti útflytjandinn á frystum sjávarafurðum á Íslandi. Þar sem hér hafi verið og sé um mjög mikinn útflutning að ræða, hafi Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna jafnan fengið mjög hagstæð kjör á flutningsgjöldum. Þrátt fyrir þetta hafi stefndi ekki talið annað fært en að láta sömu taxa gilda um aðra útflytjendur, hvort sem þeir hafi verið smáir eða stórir. Hafi hin almennu flutningsgjöld jafnan tekið breytingum hjá öðrum útflytjendum í samræmi við hina gerðu samninga við Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna, sem hafi orðið hinum smáu útflytjendum til mikils hagræðis. Hafi þessi framkvæmd, sem eðlilegt sé, aldrei sætt gagnrýni af opinberri hálfu.

Af hálfu stefnda er sýknukrafa rökstudd m. a. með því, að stefndi hafi fylgt ákvæðum laga nr. 94 frá 1970 og laga nr. 94

frá 1971 út í æsar. Í því sambandi er bent á bréf stefnda til viðskiptaráðuneytisins, dags. 24. janúar 1972, dskj. nr. 19. Í því bréfi hafi verið skýrt frá hinum nýju samningum við Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna, sem gilda skyldu frá 1. janúar 1972 til ársloka það ár. Í bréfinu sé að finna nákvæma sundurliðun á flutningsgjöldum, eins og þau voru árið 1971 og eins og þau urðu á árinu 1972. Sé sérstaklega tekið fram, hvaða hækkun hafi orðið. Bréfi stefnda ljúki með þessum orðum:

„Eimskipafélagið óskar hérmeð efir staðfestingu ráðuneytisins og/eða Verðlagsnefndar, eftir því sem við á, á hinum umsömdu flutningsgjöldum, eins og þau eru tilgreind hér að framan.“

Í niðurlagi bréfsins sé sem sé ekki eingöngu óskað staðfestingar á hinum hækkuðu flutningsgjöldum samkvæmt samningi Eimskipafélagsins og Sölumiðstöðvar hraðfrystihúsanna, heldur á flutningsgjöldum á þeim vörum, þ. á m. rækju í öllum útflutningi, þ. e. hjá öðrum en Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna.

Bréfi þessu hafi verðlagsstjóri svarað 2. febrúar 1972, sbr. dskj. nr. 20, en það hljóði svo:

„Verðlagsnefnd hefir fjallað um erindi yðar frá 24. janúar sl. varðandi samninga yðar við Sölumiðstöð Hraðfrystihúsanna um hækkun flutningsgjalda á frystum fiski frá Íslandi á árinu 1972. Samþykkti nefndin að láta umræddar hækkanir ótaldar.“

Þetta tilkynnist yður hér með.“

Lögmaður stefnda og forstjóri stefnda hafi skrifað viðskiptaráðuneytinu bréf 21. júní 1972, dskj. nr. 22, en þar segir svo orðrétt:

„Eimskipafélag Íslands óskar staðfestingar hins háa ráðuneytis á því, að farmgjöld af útfluttum sjávarafurðum á árinu 1972 skuli vera hin sömu og tekið er fram í áminnstu bréfi félagsins frá 24. janúar 1972, ekki eingöngu fyrir frystar fiskafurðir fyrir Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna, heldur og fyrir allar þær frystar fiskafurðir, sem fluttar eru fyrir aðra. Þarf ekki að taka fram, að Eimskipafélagið getur að sjálfsögðu ekki flutt frystar fiskafurðir fyrir aðra en S.H. á lægri töxtum en fyrir S.H., sem er lang stærsti útflytjandinn á frystum fiskafurðum“.

Svar við þessu bréfi hafi stefnandi fengið frá viðskiptaráðuneytinu 26. júní 1972, dskj. nr. 23, sem sé algerlega ótvírætt og

staðfesti, að hækkun á flutningsgjöldum af frystum sjávarafurðum hafi verið lögmæt.

Af hálfu stefnda er sérstök athygli vakin á því, að bréf stefnda á dskj. nr. 19 og 22 séu send viðskiptaráðuneytinu. Enn fremur, að bréfið á dskj. nr. 23 sé sent stefnda af viðskiptaráðuneytinu og undirritað af ráðuneytisstjóra f. h. ráðherra.

Af hálfu stefnda er því haldið fram, að hverjum þeim, sem óski hækkunar á verði vöru eða þjónustu, sé nægilegt að snúa sér til viðskiptaráðuneytisins, svo sem hér hafi verið gert, og með afgreiðslu málsins hafi ráðuneytið beinlínis falið verðlagsnefnd að ráða því til lykta. En hér hafi annað og meira gerst. Ákvörðun verðlagsnefndar hafi verið staðfest í ríkisstjórninni 1. febrúar 1972, sbr. dskj. nr. 23. Með þessu hafi hækkun á flutningstöxtum Eimskipafélagsins á árinu 1972 hlotið endanlega staðfestingu.

Stefndi hefur enn fremur krafist sýknu vegna aðildarskorts stefnanda, stefnandi máls þessa sé Íslenskur Útflutningur h/f, en samkvæmt upplýsingum borgarfégetaembættisins í Reykjavík sé ekkert hlutafélag skráð með því nafni. Hins vegar hafi hinn 8. júní 1972 verið skráð firmað „Íslenskur Útflutningur“ og sé einkaeigandi þess Konráð Axelsson, Skipholti 24.

Skýra ber ákvæði 2. gr. laga nr. 94/1971 svo, að samþykki verðlagsnefndar og ríkisstjórnar hafi þurft til hækkunar þeirrar á flutningsgjöldum, sem mál þetta fjallar um. Samkvæmt þeim gögnum, sem lögð hafa verið fram undir rekstri málsins, verður að telja stefnanda réttan og löghæfan aðilja til að krefja stefnda um endurgreiðslu á þeim farmgjöldum, sem í málinu greinir, að því leyti sem um endurkröfurétt kynni að vera að ræða vegna þess, að stefnda hafi skort áskilin leyfi til nefndrar hækkunar. Á það verður hins vegar ekki fallist, þar sem rétt þykir að skýra ákvörðun verðlagsnefndar frá 28. janúar 1972 og staðfestingu ríkisstjórnarinnar á þeirri ákvörðun hinn 1. febrúar 1972 á þá leið, að þar hafi stefnda verið heimiluð sama hækkun flutningsgjalda og greinir í þessum ákvörðunum, þegar um sams konar flutninga væri að ræða fyrir aðra aðilja en Sölumiðstöð hraðfrystihúsanna, enda þótt fallast megi á með stefnanda, að orðalag umsóknar stefnda og fyrrgreindra ákvarðana stjórnvalda bendi fremur til hins gagnstæða. Samkvæmt þessari skýringu er ljóst, að leggja ber til grundvallar, að stefndi hafi haft heimild verðlagsyfirvalda til umræddrar hækkunar farmgjalda, sem stefndi krafði stefnanda um og stefnandi greiddi. Þar sem ekki hefur verið sýnt fram

á, að stefnandi sé af öðrum ástæðum óbundinn af hækkun þessari, ber að sýkna stefnda af kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftir atvikum þykir rétt, að málskostnaður falli niður.

Dóminn kváðu upp Auður Þorbergsdóttir borgardómari, dr. Gaukur Jörundsson prófessor og Eggert Kristjánsson lögfræðingur.

Dómsorð:

Stefndi, H/f Eimskipafélag Íslands, skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Íslensku Útflutningsmiðstöðvarinnar h/f.

Fimmtudaginn 12. desember 1974.

Nr. 73/1973: M

(Egill Sigurgeirsson hrl.)

gegn

K og

(Ingi Ingimundarson hrl.)

N

(Gunnlaugur Þórðarson hrl.).

Dómenndur:

hæstaréttardómararnir Benedikt Sigurjónsson, Ármann Snævarr, Björn Sveinbjörnsson, Einar Arnalds og Logi Einarsson.

Barnsfaðernismál. Fyllingareiður.

Dómur Hæstaréttar.

Afrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 15. maí 1973. Hann krefst aðallega sýknu af kröfum stefndu, en til vara, að úrslit málsins verði lätin velta á synjunareiði hans. Þá krefst hann og málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti úr hendi stefndu. Á hendur stefnda N gerir afrýjandi einungis kröfu um málskostnað fyrir Hæstarétti.

Stefnda, sem hefur fengið gjafvarnarleyfi fyrir Hæstarétti,